

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه علمیه خاوران
حوزه علمیه الزهرا(س)
شهرستان شیراز
سطح ۲

موضوع:

توسل

استاد راهنما:

سرکار خانم رضوی

پژوهشگر:

صدیقه نوروزی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَنْ مَرَّ بِهَذَا
مَرْجُوهُ

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
حوزه علمیه الزهرا(س)
شهرستان شیراز
سطح ۲

موضوع:

توسل

استاد راهنما:

سرکار خانم رضوی

پژوهشگر:

صدیقه نوروزی

بهار ۹۱

(ب)

چکیده

یکی از راههایی که خداوند بشر را برای رسیدن به کمال دنیوی و اخروی به ان امر فرموده و در روایات شیعه و سنی آمده است توسل می باشد و اقسام آن ، توسل به اعمال صالح، به دعای بندگان شایسته، به شخصیت های آبرومند، به اسماء الهی ... به قرآن می باشد. از آنجایی که خواست خداوند بر آن است که بسیاری از نیازها از طریق اسباب برطرف شود، توسل شرک و بی احترامی نیست و منافاتی با توحید ندارد و مانند هر عمل دیگری از توفیقاتی است که شامل حال آدمی می شود و دارای شرایطی است تا جواب دهد و حاجت به اجابت برسد.

کلید واژه: توسل، دعا، توحید، شرک، فطرت، ادیان، بنده شایسته، توفیق.

مقدمه

سپاس و ستایش ویژه پروردگار جهانیان است و درود و تهیت بر سرور ما محمد (صلی الله علیه وآله وسلم) و خاندان پاک او باد.

به گواهی آیات نورانی قرآن، نظام آفرینش بر محور علت ها و معلول ها یا اسباب و مسببات می گردد و پدیده ها بر روی هم اثر می گذارند، درعین حال، مجموع این نظام وابسته به خدا بوده و در پرتو خواست واراده او پا برجاست و به سرانگشت اشاره او تمامی قالب ها فرومی ریزد. تمامی اجزای نظام آفرینش که بصورت علت و سبب تجلی می کند سپاه الهی است و به فرمان او انجام وظیفه می کنند و از شمار این سپاه، جز خدا کسی آگاه نیست. بنابراین خواست خداوند آن است که بشردر عین اعتقاد به اینکه همه چیز از جانب خداوند است با فراهم آوردن اسباب و وسایل به مقاصد خویش دست یابد.

این اصل و ضابطه به امور معنوی که آدمی برای رسیدن به آنها نیازمند هدایت الهی است نیز حاکم است و از آنهایی که فیض الهی غالباً توسط اسباب به انسان می رسد بایستی این اسباب و چگونگی یاری خواستن از آنها به خوبی شناخته شود تا کج فهمی این امر موجب شرک نشود و آدمی را از راه هدایت باز ندارد و ما توسط آن به سعادت دنیا و آخرت دست یابیم.

این نوشته در ابتدا معنا و مفهوم توسل و جایگاه آن در قرآن و دید ادیان و سپس تفاوت آن با شرک و اقسام و شرایط آن و دیگر مسائل در این زمینه را مورد بررسی قرار می دهد.

وامر توسل هم امری مستقل از خداوند و عبادت غیر خدا نیست بلکه خواستن چیزی از خداوند به واسطه قسم دادن به حق بندگان شایسته می باشد.

توسل از دیدگاه ادعیه و مناجاتهای ماثوره

موحدان به حق عباد مخلصین الله چگونه در دعاها و گفتگو های خود با خدا، به رسول خدا ﷺ وعترت پاک آن حضرت توسل جسته و استشفاع به آن مقربین درگاه حضرت معبود می نمایند و خالق متعال را در انجام مطالب و قضاء حوائج خویش؟، به جاه و منزلت آن بزرگواران و حق عظیم آنان قسم می دهند؛ و همین روش را به عنوان یک دستورالعمل دینی در راه رسیدن به انواع برکات الهی به پیروان خود و امت اسلام می آموزند.

اینک نمونه هایی از آن دعاها و مناجاتها:

امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام، ضمن دعا به پیشگاه خدا عرضه می دارد:

یعنی: خدایا از تو می خواهم... و به درگاه تو رو می آورم به وسیله پیامبرت محمد ﷺ پیامبر رحمت- درود خدا براو و خاندان پاک و برگزیده اش باد- ای محمد ﷺ من به وسیله تو، به درگاه خدا که پروردگار تو و پروردگار من است رو می کنم در مورد برآورده شدن حاجتم.

و نیز آن حضرت در دعای بعد از زوال عرضه می دارد:

یعنی: بارالها... به تو تقرب می جویم به وسیله محمد ﷺ بنده و رسول تو- و به تو تقرب می جویم به وسیله فرشتگان مقرب در گاهت و پیامبران مرسل.

امام علی علیه السلام می فرماید:

هرگاه تو رابه خداوند سبحان حاجتی باشد، در خواست خود را با درود بر رسول خدا ﷺ آغاز کن و سپس حاجت خود را بخواه.

و این سنت حسنه که هم انون سیره جاریه مسلمین قرار گرفته است و ادعیه خود را که متحمن طلب حاجت است در پرتو صلوات بر رسول اکرم و آل اطهارش صلوات الله علیهم اجمعین به پیشگاه خدا عرضه می دارند، خدا برای اجابت دعا، متوسل به رسول خدا ﷺ و صلوات بر آن حضرت می شوند.

ولذا شاید در میان ادعیه و مناجات ماثوره از خاندان عصمت علیه السلام به ندرت، دعایی یافت شود که در آن، طلب حاجات از خدا، با صلوات بر رسول خدا و آل اطهارش علیهم السلام آغاز نشده باشد و یا صریحا قسم دادن به حق آن بزرگواران، برای اجابت دعا و قضاء حوائج به میان نیامده باشد.^{۲۶}

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالبی که ذکر شد به این مطلب می‌رسیم که به خواست خداوند تمام امور براساس علت و معلول است و آدمی برای رسیدن به قرب الهی بایستی به توسل و دعا بپردازد و هرچه بیشتر خود را به ائمه اطهار نزدیک سازد و توسل راهی است که حاجات آدمی در مسیر ی صحیح تر و سریع تر برآورده می‌شود و به سوی انسانی موحش شدن رهسپار می‌شود .

پی نوشت

۱. ابن منظور، لسان العرب، محمد بن مکرم، لبنان، بی نا، بی تا، ج ۱۵، ص ۳۰۱.

۲. لوئیس معلوف، المنجد، محمدبندر ریگی، تهران، ایران، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۲۱۸۰.

۳. مرحوم طبرسی، مجمع البیان، احمد بهشتی، تهران، فراهانی، ۱۳۵۰، ج ۲، ص ۱۸۸.

۴. اکبر هاشمی رفسنجانی، تفسیر راهنما، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۵، ج ۴، ص ۱۸۰.

۵. آیه ۳۵ مائده.

۶. مرحوم طبرسی، همان، ج ۷، ص ۲۲.

۷. محمد ضیا آبادی، توسل، تهران، بعثت، ۱۳۷۲، ص ۳۲.

۸. آیه ۵۷ اسراء.

۹. محمد ضیا آبادی، همان، ص ۳۷.

۱۰. همان، ص ۵۰.

۱۱. نهج البلاغه، حکمت ۴۷۰.

۱۲. رضا حسینی نسب، شیعه پاسخ می دهد، قم، دار الحديث، ۱۳۸۴، ص ۱۴۳.

۱۳. همان، ص ۱۴۴.

۱۴. محمد ضیا آبادی، همان، ص ۶۷.

۱۵. محمد کاظم روحانی، شفاعت و توسل، قم، معارف، ۱۳۸۵، ص ۵۹.

۱۶. نهج البلاغه، نامه ۳۱.

۱۷. آیه ۲۱۶ بقره.

۱۸. آیه ۸ و ۷ یوسف.

۱۹. محمد محمدی ری شهری ، میزان الحکمه ، حمید رضا شیخی ، قم ، دارالحدیث ، ۱۳۷۷ ، ج ۱، ص ۳۳.

۲۰. همان ، ج ۴، ص ۱۶۶۲.

۲۱. آیه ۳۴ بقره .

۲۲. آیه ۲۴ اسراء .

۲۳. محمد ضیا آبادی ، همان ، ص ۵۷.

فهرست منابع و مآخذ

*قرآن کریم .

*نهج البلاغه .

۱. ابن منظور ، لسان العرب ، محمد بن مکرم ، لبنان ، بی نا ، بی تا .
۲. حسینی نسب ، رضا ، شیعه پاسخ می دهد ، قم ، دارالحديث ، ۱۳۸۴ .
۳. روحانی ، محمد کاظم ، شفاعت و توسل ، قم ، معارف ، ۱۳۸۵ .
۴. ضیا آبادی ، محمد ، توسل ، تهران ، بعثت ، ۱۳۷۲ .
۵. طبرسی ، مجمع البیان ، احمد بهشتی ، تهران ، فراهانی ، ۱۳۵۰ .
۶. محمدی ری شهری ، محمد ، میزان الحکمه ، حمید رضا شیخی ، قم دارالحديث ، ۱۳۷۷ .
۷. معلوف لويس ، المنجد ، محمد بندر ریگی ، تهران ، ایران ، ۱۳۷۵ .
۸. هاشمی رفسنجانی ، اکبر ، تفسیر راهنما ، قم ، بوستان کتاب ، ۱۳۸۵ .